

Map TALK: de GROUP Decision ROOM

Ruimtelijke PLANNING

Arend Ligtenberg, Wies Vullings, Jandirk Bulens

Wageningen UR, Centrum Geo-Informatie, Postbus 339, 6700 AH Wageningen, arend.ligtenberg@wur.nl

Introductie

Het totstandkomen van plannen voor de ruimtelijke inrichting van Nederland wordt steeds complexer. Aan de ene kant veroorzaakt door een grotere claim op schaarser wordende ruimte. Aan de andere kant door een toenemend aantal actoren bij het planningsproces als gevolg van decentralisatie van de ruimtelijke planning. Om deze complexiteit het hoofd te bieden kan gebruik gemaakt worden van vormen van ruimtelijke planning, waarin gezamenlijk aan meningsvorming of planvorming wordt gewerkt. Die werkwijze wordt aangeduid als "Collaboratieve Planning". Dat is een complex, inefficiënt en tijdrovend proces. De behoefte aan gereedschappen die het proces ondersteunen wordt daarom groter.

In samenwerking met het Centrum Landschap van Alterra en "Wageningen Interactive Network Group" (WING) is door het Centrum Geo-Informatie en Wageningen Software Labs (WISL) MapTalk ontwikkeld. Maptalk is een applicatie die collaboratieve ruimtelijke planvorming ondersteunt in een "group decision room". WISL heeft de software ontwikkeld³, en CGI heeft het instrument in cases getoetst op de geboden functionaliteit.

Dit artikel beschrijft allereerst het concept van MapTalk en gaat kort in op een aantal van de mogelijkheden die MapTalk biedt. Daarna slot beschrijven we kort een tweetal case studies waarbij MapTalk is ingezet. Tot slot trekken we een aantal conclusies uit onze ervaringen met MapTalk tot nu toe.

MapTalk

Het uitgangspunt van MapTalk is het gebruik binnen een zogenaamde "group decision room" (GDR) of, in goed Nederlands, elektronische vergaderruimte. Het kenmerk van een GDR is dat met behulp van computers, met elkaar verbonden in een netwerk, ideeën worden gegenereerd (brainstormen). Deze ideeën kunnen

vervolgens worden georganiseerd, becommentarieerd en geprioriteerd. Vervolgens kunnen hierover besluiten worden genomen. De functies van de software zijn onder meer het faciliteren en structureren van het vergaderproces en erover rapporteren.

Voordelen van een GDR zijn onder andere (zie bijvoorbeeld Ypma 2001):

- Minder individuele terughoudendheid, participatie op eigen niveau volgens eigen interesses.
- Aandacht voor het idee in plaats van degene die het idee brengt.
- Groep is de eigenaar van de ideeën.
- Minder dominantie door kleine groep deelnemers.
- Men verandert eenvoudig, zonder gezichtsverlies, van ideeën.
- Meer input in kortere tijd.
- Biedt "framework" en processtructuur en vergroot focus.
- Groepsgeheugen en objectief beeld van de historie en evolutie van een vergadering.

Omdat communiceren over ruimtelijke informatie echter lastig is vanwege de gerichtheid op tekst van de meeste bestaande "group decision" software, is MapTalk ontwikkeld. MapTalk heeft een op een kaartbeeld gebaseerd interface. Al naar gelang van de planningsopgave schetst een deelnemer zijn ideeën op een kaart en voorziet deze eventueel van commentaar. Voor het schetsen heeft de deelnemer een aantal

Collaboratieve planning heeft vaak een iteratief karakter en kent over het algemeen de volgende fasen (Friend en Hickling, 1987):

- Oriëntatie: kennismaken met de participanten, het gebied, de problemen en de selectie van relevante thema's voor de sessie;
- Probleem verkenning: doel van deze fase is een meer compleet beeld te verkrijgen van de problemen in het gebied;
- Structureren: het definiëren van de problemen en analyseren van richting voor oplossingen;
- Ontwerpen: een nieuw ontwerp maken voor het gebied;
- Vergelijken: het vergelijken van de verschillende ontwerpen en opstellen van argumenten voor en tegen een ontwerp;
- Uitvoeren: het maken van een finaal plan;
- Evalueren.

³ Contactpersoon Jan-Erik Wien(Jan-Erik.Wien@WISL.NL)

eenvoudige tekengereedschappen ter beschikking. Men kan punten, lijnen of vlakken schetsen, in en uit zoomen, de kaart verschuiven, geschetste objecten selecteren, verplaatsen, verwijderen of aanpassen en oppervlakten en afstanden berekenen.

Het basisconcept van MapTalk is dat deelnemers afwisselend individueel werken en plenair werken. Tijdens het individueel werken krijgt de deelnemer de gelegenheid zijn ideeën op de kaart te schetsen en te voorzien van een toelichting. Tijdens plenair werken worden de individuele bijdragen door de MapTalk server verzameld, gecombineerd en gepresenteerd via een beamer. Overlap in de bijdragen worden zichtbaar gemaakt. Iedere deelnemer krijgt vervolgens de gelegenheid zijn bijdrage toe te lichten. De deelnemer krijgt via het netwerk de controle over de muis van de server om zijn betoog te ondersteunen. Nadat ieder deelnemer zijn zegje heeft gedaan kunnen er eventueel besluiten worden genomen, ontwerpen worden aangepast of gestemd worden over individuele voorstellen. Hiervoor is een stemmodule geïmplementeerd. Een aangepaste versie kan vervolgens teruggegeven worden aan de individuele deelnemers voor een hernieuwde ronde individueel werken in een cyclisch proces.

MapTalk biedt de mogelijkheid om, naast een basiskaart, ook een bibliotheek van aanvullende kaarten te raadplegen. Deze kaarten kunnen, tijdens de voorbereiding van een sessie, eenvoudig geïmporteerd worden uit standaard GIS systemen zoals ArcView.

MapTalk kan eenvoudig worden geïnstalleerd. Binnen Wageningen-UR draait MapTalk op een mobiele GDR bestaande uit 10 laptops met bijbehorende randapparatuur zoals printers, een Smartboard (electronisch schoolbord) en een beamer. Het is ook mogelijk om een MapTalk sessie met grotere groepen te organiseren. Een beperkt aantal mensen zitten dan achter de laptops en de anderen kunnen stemmen welk voorstel van de mensen aan de laptops ze het beste vinden. Op de laptops is tevens tekst georiënteerde "group decision" software geïnstalleerd zodat eenvoudig hiernaar overgeschakeld kan worden indien nodig.

Figuur 2. Case Nederweert

Figuur 1. De 'facilitator' van de sessie

Gebruik van Maptalk

Binnen een ruimtelijk planningproces kan onderscheid worden gemaakt tussen strategische en operationele planning. Strategische planning vindt plaats op een meer abstract niveau en resulteert over het algemeen in een visie of een set doelen voor een bepaald gebied. Operationele planning resulteert in concrete oplossing met een plaats en tijd voor het plangebied.

In dit deel beschrijven we twee cases waarin MapTalk is gebruikt. De eerste case is een strategische planvormingssessie voor de gemeente Nederweert. De tweede case speelt zich af in Friesland en is een operationele planvormingstudie.

Case Nederweert:

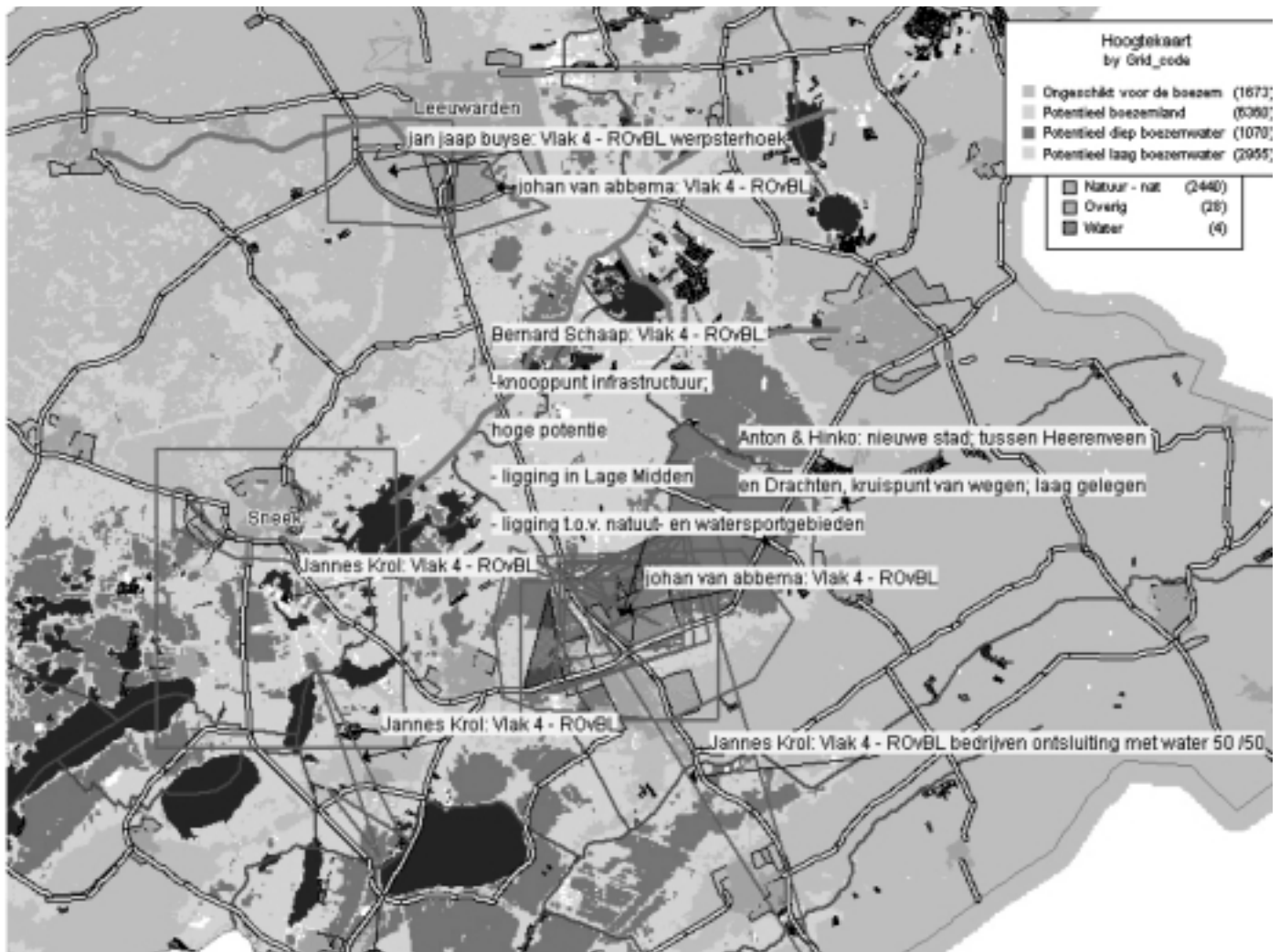
De case studie in Nederweert betreft een herinrichting van het landelijk gebied van de gemeentes Nederweert en Weert, in Midden-Limburg. De ontwerpogave voor deze herinrichting betrof onder andere:

1. het scheppen van ruimte voor landbouw en natuur;
2. water als ordenend principe;
3. trends en cultuurhistorie.

De leidende vraag was: "laat zien welke nieuwe beelden en verhalen spelen met betrekking tot de ruimtelijke kwaliteit in 2015".

Figuur 3. Workshop Friesland.

Figuur 4. Deel van de verzamelkaart voor de Friesland case.

Niet alle fasen van het collaboratieve planning proces zijn gevolgd. De focus lag bij de oriëntatie, ontwerp en vergelijking. De sessie bestond uit vier delen. Eerst werd er een algemene introductie over het doel van de sessie gegeven en werd kort MapTalk uitgelegd. Vervolgens werd de oriëntatie fase doorlopen. Van ieder deelnemer werd gevraagd om zijn of haar favoriete deel van het studiegebied aan te geven in MapTalk, waarna iedereen hierop een toelichting gaf.

In de ontwerp fase werd door de deelnemers gevraagd om nieuwe gebieden voor natuur, intensieve landbouw en een vrij te kiezen functie in te tekenen. Na discussie en evaluatie van de individuele bijdragen werd in groepjes van drie het ontwerp nader uitgewerkt en gepresenteerd in een visie.

Tijdens de tweede case studie werd MapTalk ingezet bij een sessie waarin beslist werd waar toekomstige gebieden voor de retentie van Boezemwater in Friesland gesitueerd dienden te worden. In een voorgaande workshop (zonder MapTalk) waren zes scenario's uitgewerkt waarover in deze sessie een aantal beslissing zijn genomen. Gezien het operationele karakter van deze sessie lag de focus vooral op het vergelijken, toetsen en evalueren van de scenario's. Om dit doel te kunnen bereiken was MapTalk voorzien van een uitgebreide set kaarten waarin onder andere hoogtekaarten, bodemkaarten, bestemmingsplankaarten, kaarten met habitat

richtlijnen enz. Figuur 3 geeft een impressie van deze sessie. Figuur 4 geeft een deel van de verzamelkaart met voorkeuren voor de scenario's van de deelnemers. De gele labels in de kaart geven steekwoorden aan die door de deelnemers tijdens het plenair werken toegelicht zijn.

Evaluatie door gebruikers

Aan het eind van de beide casestudies is het gebruik van MapTalk geëvalueerd. Als belangrijke voordelen werden door de deelnemers van de sessies genoemd:

- Beter inzicht in de visie en beeldvorming van de anderen.
- Het aanwijzen met de muis door de deelnemers op de grote gemeenschappelijke kaart is erg goed. Hierdoor beklift datgene wat gepresenteerd wordt beter.
- Het is een handig middel om een discussie over beelden te voeren. Bij een discussie zonder kaart over dit soort onderwerpen is vaak onduidelijk waar het over gaat.
- Uitstekend middel voor interactief werken. Deelnemers kunnen zich niet meer verschuilen achter van alles en nog wat.
- Dominante personen zijn niet de hele tijd aan het woord
- Dilemma's kunnen snel boven tafel worden gehaald. Een discussie kan langer open worden gehouden en er kan langer worden gezocht naar een oplossing zonder in een voor of tegen situatie te komen.

Als belangrijke pluspunt werd verder de instant rapportage gezien. Direct na afloop van een sessie krijgen de deelnemers een rapport met daarin de geproduceerde planalternatieven en bijbehoren opmerkingen en discussies.

Daarnaast werden er een aantal minpunten genoemd. Deze hadden bijna allen betrekking op de gebruikersinterface en aantal tekortkomingen van de gebruikte bèta versie. De interface is ontwikkeld met als referentie mensen met een basiskennis van Windows en de Office producten van Microsoft. Toch bleken een aantal deelnemers in het begin extra hulp nodig te hebben bij de bediening van MapTalk. Bij de verdere ontwikkeling van MapTalk zal hieraan de nodige aandacht worden gegeven.

Een belangrijke schakel in het gebruik van MapTalk is de "facilitator". Deze moet goed bekend zijn met het gebruik en de mogelijkheden van MapTalk. Daarnaast kost het voorbereiden van een MapTalk sessie meer tijd vergeleken met een traditionele "analoge" sessie. Dit betreft vooral het selecteren van de digitale kaarten voor de kaartbibliotheek, het opstellen van de symbolen waarmee deelnemers kunnen tekenen en het opbouwen van de GDR (indien op locatie

wordt gewerkt). Bij het uitwerken van een sessie wordt echter weer tijd gewonnen, omdat alle gegevens al gelijk digitaal aanwezig zijn.

De algemene conclusie is dat MapTalk, mits goed voorbereid en begeleid, het ruimtelijke planningproces versnelt en inzichtelijker maakt. Minder tijd wordt verloren aan het langs elkaar heen praten over moeilijke te communiceren ruimtelijk ideeën. Op dit moment wordt binnen het Centrum Landschap en het Centrum Geo-Informatie hard gewerkt aan een verdere inbedding en positionering van MapTalk binnen bestaande collaboratieve planvormingmethoden.

Referenties

- Friend, J., Hickling, A., 1987, Planning under pressure: strategic choice approach, Oxford Pergamon Press.
- Ypma, M.E., 2001, Group Support Systems voor participatieve planvorming: Eindrapport van een verkenning voor KAP-GSS, Rapport 7.01.01, LEL, Den Haag.
- Vullings, L.A.E., Ligtenberg, A., Bulens, J., 2004: Evaluation of GIS-based design tool to support decision making within collaborative spatial planning. Agile conference 2004 (in voorbereiding)

Bericht

Kort Hoger Onderwijsprogramma's van de Open Universiteit Nederland

Kort Hoger Onderwijs is de verzamelnaam voor een serie opleidingsprogramma's met een duur van maximaal een jaar en een studiebelasting van 8 uur per week. Deze zijn er stuk voor stuk op gericht om zo snel en praktisch mogelijk competenties te verwerven die men voor het werk –of vanuit een specifieke interesse– nodig heeft. De deelnemer werkt in het programma een casus van de eigen organisatie uit. De docenten staan de deelnemers gedurende de looptijd van het programma voor inhoudelijk advies ter beschikking. In het najaar starten we met onder meer volgende programma's:

In de opleiding getiteld 'Besturen en (her)inrichten van bedrijfsprocessen' staat een procesgerichte kijk op organisaties bij de analyse, (her)inrichting en besturing centraal. Het gaat om het ontdekken hoe disciplinaire kennis – uit organisatiekunde, kwaliteitsleer, sociotechniek en de logistiek – in onderlinge samenhang effectief gebruikt kan worden. Met dit programma bereikt men op masterniveau de kerncompetentie van de procesarchitect: het kunnen uitvoeren van een gestructureerde procesanalyse. Start: 11 februari 18.30-21.30 uur en oktober 2004, looptijd 6 maanden. Kosten € 3000,- of 5 x € 630,-.

Het programma 'Strategie en organisatie van ICT' is ontwikkeld om a) business managers inzicht te geven in de strategische betekenis van IT en IT ook zodanig te gebruiken en b) IT managers met IT in de portefeuille te leren op gestruc-

tureerde wijze een IT-beleid op te zetten door het maken van keuzes.

Start: 10 februari 18.30 tot 21.30 uur en oktober 2004, looptijd 6 maanden. Kosten € 2100,- of 5 x € 683,-.

Het Kort Hoger Onderwijsprogramma 'Gecertificeerd Java programmeur' leidt u op tot een volwaardig Java programmeur met een gedegen theoretische kennis en een goede praktische vaardigheid met Java programmeren. In het programma ligt de nadruk op toepassingsgerichte opdrachten in combinatie met de theorie van Java en objectoriëntatie. Start: februari en oktober 2004, looptijd 18 maanden. Kosten € 4995,- of 17 x € 310,-.

Cursuslocatie

De groepsbijeenkomsten vinden plaats in het studiecentrum van de Open Universiteit Nederland in Utrecht (nabij Centraal Station). De begeleidingsbijeenkomsten voor het KHO Gecertificeerd Java programmeur vinden plaats in het studiecentrum Rotterdam.

Afhankelijk van de belangstelling en de geografische spreiding van de deelnemers zijn andere locaties mogelijk.

Informatie en aanmelden

Meer informatie over deze opleidingen is te vinden op <http://www.korthogeronderwijs.nl>.

Telefonische informatie bij drs. Ch. Franssen of drs. N. Eelman van de Open Universiteit Nederland, tel. 045-5762777. E-mail: kho@ou.nl.